

*Ó dni, vstaň! Atomy tančí, duše bez sebe v extázi, tančí,
Do ucha ti zašeptám, kam vede tanec.
Rubá'iját*

Súfijský mistr a také slavný hudebník Hazrat Inayat Khan, ještě než se cele oddal dráze duchovního vůdce, řekl mimo jiné, že hudba lidem nejen dodává sílu, ale také jim pomáhá dostat se do stavu extáze. Řekl, že mystici všech dob milovali hudbu víc než sebe sama. Súfisté vždy považovali hudbu za zdroj inspirace pro své meditace a věřili, že meditace hudbou je účinnější než meditace samotná.

Podle súfijské teorie je v každém lidské srdci uskladněno devadesát devět božských atributů, které mohou být aktivovány prostřednictvím různých zvuků, pronášených v kombinaci se slovy. Tři základní zvuky jsou A, I a U. Súfisté je nazývají vesmírnými harmonickými konstantami. Používají různé kombinace těchto tónů, aby dosáhli elektrizujícího účinku, který jim umožní v srdcích otevřít zaplněné oblasti a tak uvolnit jednu či více ukrytých schopností. To samo způsobuje množství zázračných vyléčení. Podle Arabů jsou v prvních sedmi linkách Koránu vysloveny všechny zvuky, které se nacházejí v arabštině. Každé písmeno arabské abecedy vytváří vibrační vzorec, který v těle putuje určitým směrem, trvá určitou dobu a má specifické, fyzické, duševní a duchovní účinky. Základní samohlásky A, I a U mohou být vyslovovány nejen lidmi, ale každou živou bytostí světa. Jakmile se někdo na tyto zvuky dokáže naladit, může pak poslouchat všechny konverzace přírody.

Vibrace těchto tří zvuků mají odlišný účinek. Dlouhý zvuk samohlásky A postupuje směrem dolů a stimuluje srdce, pokladnici božských atributů. Dlouhé I putuje směrem nahoru a stimuluje šišinku mozkovou. Dlouhý zvuk U rezonuje na vnějším okraji sešpulených úst a je spojován s výdechem a vdechem. Pokud člověk správně a dlouhodobě recituje Korán, docílí správné výslovnosti těchto zvuků, které pak souznívají se svou podstatou v tónové schránce duše.

Qawwal je hudební styl náboženských písní, který se vyvinul v 11. století v islámské mystické sektě súfi. Hudebníci a hlavní zpěvák, duchovní mistr a učitel, sedí v kruhu. Malé ruční harmonium hraje jednoduchou melodii, rytmus obstarávají bubínky tabla a dholak. Hudba pomalu, od úvodního „alapu“, jakéhosi vzájemného naladění na téma a melodiku písně, graduje až k extatickému závěru. Zpěvák předzpěvuje, zatímco sbor základní melodická témata opakuje a udržuje rytmus tleskáním. Postupně jsou melodické a vokální ozdoby a improvizace vzrušenější a dovednější. Qawwal je jakási persko-indická mše, na vesnických slavnostech, pohřbech a svatbách neustále se opakující pokus o povznesení duše blíže k bohu.

Nusrat Fateh Ali Khan byl donedávna nejznámější interpret qawwal stylu, který je velmi technicky i výrazově náročný. Zpěváci se učí zpívat, gesty vyjadřovat celé komplexy emocí a vést skupinu hudebníků a sbor prakticky celý život. Sami zpěváci stylu qawwal (což znamená, volně přeloženo „posvátný dar řeči a schopnosti vyjádřit to nejhlubší“) říkají „To nezpíváme my, to zpívá v nás a námi.“

V průběhu zpěvu qawwal jsou postupně zpěvák, sboristé i posluchači neustálým opakováním určitých posvátných vět uváděni do jakéhosi transu. Jsou tak vedeni ke skutečnému pochopení a prožití významu toho, co zpívají. Mystická a náboženská ponaučení (v jazyce urdu) pak díky přímým zážitkům dostávají docela jinou, hlubší a duchovnější úroveň. Texty většinou opěvují a opakují jména svatých nebo krátká ponaučení, jako třeba „nenech si srdce zmást rozumem“. A to při takovémto druhu člověka pohlcujícího zpěvu snad ani není možné.

Pro súfisty, které možná známe pod zjednodušujícím názvem „tančící dervišové“, byla hudba a její kolektivní provozování vždy duchovní cestou, na které hudebníci a posluchači vytvářeli

dvě strany téže mince – Milosti. Tanečníci jsou oblečeni do bílého oděvu, symbolizujícího rubáš. Mají na sobě také široký černý kabát, symbolizující smrt, a na hlavách mají vysoké plstěné čepice, symbolizující náhrobní kámen. Pozdraví se spolu s ostatními tanečnicí a usadí na rudý koberec. Zpěvák zpívá pomalou píseň. Pak začne hráč na flétnu improvizovat, zazní bubny, derviši předstoupí, třikrát obejdou místo, kde se tančí, nechají z ramen sklouznout černé kabáty, aby tak zasvítla bělost jejich oděvu na znamení, že se osvobodili od své tělesné schránky a podruhé se narodili. Požádají o dovolení tančit a začnou pomalu v rytmu hudby kroužit. Ruce mají jako roztažená křídla, pravá ruka směřuje k nebi, ze kterého přichází milost, levá ruka je obrácena k zemi, a šíří tak tuto milost, která prošla jejich srdcem, kterou ohřáli svou láskou a kterou zase vracejí světu. Kruhy, které opisují kolem místnosti, znázorňují zákony vesmíru, planety kroužící okolo Slunce a kolem sebe navzájem. Kruh tanečnicků je rozdělen na dva půlkruhy, jeden symbolizuje sestupnou linii, tedy proměnu duše ve hmotu, druhý je vzestupný, symbolizuje stoupání duše k nebi. Vedoucí, šejch, vstupuje do tance až při čtvrtém okruhu, kdy se rytmus změní na velmi rychlý, dvoudobý. Píšťala opět improvizuje a udržuje stav extáze. Tanečníci se musí umět na určité slovo okamžitě zastavit a nehnutě stát, aby tak zastavil stav, který by mohl zničit jeho jasné vědomí. Jinak řečeno, nejde o to zpít se pohybem a ztratit vědomí.

Podobně transovně kvalitu má i rituál, zvaný zikr. Jeho účastníci hlasitě a velmi rytmicky opakují (jako mantru) posvátná slova. Podle súfistů mezi duší a tělem existuje ještě jedno, jakési éterické, my bychom řekli energetické tělo, s pěti duchovními a kvalitami. V průběhu zikru se všechny roviny propojí: tělo, rytmus, dech a další části těla se pohybem propojí s éterickým tělem, pocity se propojí recitací posvátných slov s imaginací, duše se propojí s duchem a v extázi se pak propojí všechno dohromady.

Hudba a tanec tak probouzejí duši, aby si vzpomněla na svůj původ. Určité melodie umožňují navázat kontakt s božským světem, protože duše v nich nachází ozvěnu věčných melodií, které slyšela v jiném světě. Korán hovoří o „věčné smlouvě, kterou Bůh uzavřel s pokolením Adamovým.“ O tom prý je tanec dervišů.